

تأثیر عوامل مختلف بر خلاقیت کودکان

مأده رحمانی^۱، مهرنوش محمدی^۲

۱- مربی پیش دبستانی مجتمع آموزشی فرهنگی هدف، شیراز

Maede.rahmani@gmail.com

۰۹۱۷۱۱۰۸۶۷۲

۲- مربی پیش دبستانی مجتمع آموزشی فرهنگی هدف، شیراز

Mehrnoosh.mohamadi.۱۳۶۷@gmail.com

۰۹۳۸۰۸۶۲۹۰۵

چکیده

جامعه امروز برای انجام فعالیت های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشور به تربیت کودکان خلاق نیاز دارد. کودکان حساس ترین و تأثیرپذیرترین گروه سنی جامعه را تشکیل می دهند که نقش به سزایی در تجدید حیات هر نسل دارند و بدون توجه به رشد کودک و ذهن و آموزش او، پیشرفت جامعه بشری ممکن نیست. آنها برای رشد ذهنی خود به تحریک های حسی نیاز دارند و تعامل با دنیای خارج، این امر را ممکن می سازد. از موارد رشد ذهنی، پرورش خلاقیت است که منبع خلاقیت را باید در تجربیات دوره کودکی فرد یافت.

امروزه دانشمندان عقیده دارند که خلاقیت ویژگی ای نیست که در اختیار افراد اندکی قرار گرفته باشد، بلکه همه انسان ها به نحوی آن را دارند (جلیلی، ۱۳۸۹). روش های متنوعی برای افزایش خلاقیت کودکان وجود دارد، تکنیک های خلاقیت ابزاری برای رشد خلاقیت و فرآیند حل مسأله می باشند. سال های دوران کودکی زمان مناسبی برای پرورش خلاقیت است. از این رو در این مقاله مروری، عوامل موثر بر رشد و تقویت خلاقیت و مولفه های آن و رابطه رشد خلاقیت کودکان با بازی و ابعاد مختلف آن، نمایش خلاق، قصه، نقاشی و شعر را بررسی کرده ایم. روش تحقیق از نوع توصیفی می باشد و با شیوه ی مروری در مقالات مختلف مورد بررسی قرار گرفته است؛ که در آن هدف، بررسی عوامل موثر بر رشد خلاقیت کودکان می باشد.

واژگان کلیدی: خلاقیت کودکان، بازی، قصه، تفکر خلاق، فضای بازی

مقدمه

پرورش خلاقیت یکی از محورهای اساسی نظام های آموزشی است و معلمان نقش بسیاری در رشد یا سرکوبی خلاقیت دانش آموزان دارند، روانشناسان پرورشی معتقدند معلمان می توانند شیوه های تفکر خلاق و راه تقویت توانایی های خلاقانه را به افراد و به ویژه کودکان و نوجوانان بیاموزند زیرا فرض بر این است که کودکان دارای اشتیاق ذاتی برای کشف هستند که آموزش باید آن را تغذیه کند (قاسم زاده، ۱۳۷۳).

در گذشته، عقیده بر این بود که خلاقیت یک موهبت الهی است و چیزی نیست که بتوان آن را پرورش داد و یا به دیگران منتقل کرد، اما اکنون دانشمندان عقیده دارند که خلاقیت ویژگی ای نیست که در اختیار افراد اندکی قرار گرفته باشد، بلکه همه انسان ها به نحوی آن را دارند (جلیلی، ۱۳۸۹). امروزه روش های متنوعی برای افزایش خلاقیت کودکان به وجود آمده است، تکنیک های خلاقیت به عنوان

ابزاری برای رشد خلاقیت و افزایش توان حل مسائل کمک شایانی به توان فرد در تمام مراحل خلاقیت و فرآیند حل مسأله می نماید. به عبارت دیگر هر یک از فنون خلاقیت، مرحله یا مرحله‌ای از فرآیند خلاقیت را تقویت می کنند. (سیف هاشمی، ۱۳۸۳) با توجه به اهمیت رشد خلاقیت در دوران کودکی، در این مقاله مروری به عوامل موثر بر رشد و تقویت خلاقیت و مولفه آن پرداختیم. در ادامه رابطه رشد خلاقیت کودکان و بازی و ابعاد مختلف آن، نمایش خلاق، قصه، نقاشی و شعر را بررسی می کنیم.

۱- بازی و خلاقیت

اهمیت بازی در پیشرفت شناختی کودکان بارها تصدیق شده است، در واقع تمایل کودکان به بازی یا بازیگوشی با مهارت های تفکر خلاق مرتبط است. بازی عمده ترین شکل فعالیت کودک و مناسب ترین آن برای رشد استعداد ایجادگری و خلاقیت به شمار می رود، بازی در کودک تحول به وجود می آورد. در طی بازی، کودک ضمن تقلید از بزرگسالان خاطره ها و تجارب شخصی خود را نیز به آن می افزاید و تصورات خود را با داستان ها، کتاب ها، فیلم ها و سایر معلومات کسب شده ترکیب می کند. خلاقیت، ایجادگری و آفرینندگی از پیروی و تقلید که در قالب بازی به نمایش درمی آید، آغاز می شود. تفکر خلاق در کودک به ویژه در بازی های ابتکاری پدیدار گشته و رشد می کند. خلاقیت کودکان در تجسس و انتخاب وسایل بازی آشکار می گردد. کودک با کمک وسایل و ابزاری از قبیل کلمات، حرکات، ژست ها، اسباب بازی های گوناگون و غیره نقشه بازی خود را اجرا می کنند. بازی کردن، باعث آمادگی روانی و فیزیکی در کودکان می شود تا برای یادگیری و پذیرش آماده شوند. در حقیقت نیروهای روانی و فیزیکی را برای بدست آوردن خلاقیت فعال می کند. به همین دلیل، روانشناسان سعی بر طراحی بازی های خلاقانه مختلف برای پیشرفت آموزشی کودکان دارند (راد بخش و همکاران، ۱۳۹۲).

۱-۱ بازی های وانمودی

فعالیت های وانمودی که در اوان کودکی آغاز و در زندگی بزرگسالی نیز ادامه مییابند، مقدمات سلامتی روانی در آینده افراد را فراهم می سازند. بدین معنا که در بازی های وانمودی شیء یا نشانه جانشین چیز دیگری می شود یا به عنوان نشانه یا سمبل چیز دیگری به کار می رود. یک جعبه، سمبل یک ماشین، یک عروسک سمبل یک بچه و ... به این علت است بازی تخیلی بعضی مواقع بازی نمادین نیز نامیده می شود. واژه "وانمود" به معنای تصور یا خیال کردن، واژه ای اساسی در بازی کودکان است. چرا که کودک وانمود می کند حادثه ای رخ داده یا دست به عملی زده و یا کس دیگری است. پس می توان گفت بازی های وانمودی شامل یک سناریوی معینی است که در آن کودک فعالیتی را انجام می دهد و یا از اشیا به طور تخیلی استفاده می کند. بازی های وانمودی، فرایندهای یادگیری هم چون: مشاهده، تجربه آموزی، حل مساله و خلاقیت را در کودکان تقویت و رشد می دهد (پارسا منش و صبحی فراملکی، ۱۳۹۲).

۱-۲ بازی های ایفای نقش و خلاقیت

بازی های ایفای نقش فعالیت هایی هستند که مستلزم تصویرپردازی هستند زیرا بازیکنان در طول بازی، یک ماجراجویی خیالی را با یک دیگر خلق و تجربه می کنند (چانگ، ۲۰۱۲). بازی های ایفای نقش از نوع بازی های رقابتی نیستند و در آن ها برد و باخت وجود ندارد. برد به معنای کامل کردن بازی است. در واقع فرد از خود فرایند بازی لذت می برد، در آن غوطه ور می شود و به کشف دنیا و داستان های بازی می پردازد. احتمالاً همین امر عامل موثری در خلاقیت است (اکلر، ۲۰۰۹). آموزش بازی ایفای نقش را می توان در شرایط بسیار ساده و بدون صرف هزینه انجام داد. قصه گویی مادر هنگام خواب به صورت بداهه نیز می تواند به عنوان یک تفریح خلاق در نظر گرفته شود (علاء الدینی و همکاران، ۱۳۹۳).

۳-۱ بازی های گروهی و خلاقیت

بازی در هر سن و هر شرایطی که به اجرا در آید دارای ویژگی هایی است که تفاوت آن را با دیگر فعالیت ها مشخص می کند. در بازی های جمعی و گروهی این ضرورت به وجود می آید که هدف بازی به روشنی معلوم می باشد و نقش ها نیز با هم هماهنگ باشند. پیدایش بازی های طولانی گویای مرحله تازه و عالی تر رشد خلاقیت کودکان در بازی است و با وجود استفاده گسترده بازی و بازی درمانی در مورد کودکان، شایسته است این شیوه بیش از پیش مورد توجه قرار بگیرد. بازی های گروهی، قوه تخیل کودکان را تحریک کرده، گنجینه لغات آنان را افزایش می دهد و استعداد های پنهان آن ها را از قوه به فعل در می آورد. در جریان بازی های گروهی، اعتماد به نفس دانش آموزان بیشتر می شود، رفتارهای گروهی را فرا می گیرند و رقابت سالم در محیطی شاد و پویا را تجربه می کنند و با دید بازتری به مسائل نگرینسته و برای حل آن ها از روش های متعدد استفاده کردند (فروزانفر، ۱۳۹۴).

۴-۱ طراحی فضای بازی و خلاقیت

از آنجا که کودکان در سنین کودکی بیشتر زمان خود را به بازی کردن اختصاص می دهند، باید محیط های بازی خاصی جهت پرورش خلاقیت آنها طراحی شود. تعامل پویای کودک، جستجو و کشف قابلیت های محیطی مستلزم مشارکت فعال وی در شکل دهی و بهره برداری از محیط خواهد بود. امروزه روانشناسان به تأثیر فضای معماری بر رفتار کودکان پی برده اند. محیط می تواند کودکان زیر شش سال را در شناخت روابط اجتماعی توانا سازد. علاوه بر آن کودکان طی این سال ها از محیط تأثیر بیشتری می گیرند و در مورد محیط خود به طور طبیعی کنجکاو هستند. با بررسی قابلیت های محیط بازی و ویژگی های آن، به منظور دست یابی به اصول طراحی فضاهای بازی برای کودکان پیش دبستانی و تأثیر آن ها بر ذهن و رفتار کودکان جهت ارتقاء خلاقیت به این نتیجه می رسیم که همراه بودن با طبیعت به دلیل جاودانگی و تنوع از مهمترین عوامل مؤثر بر ذهن و رفتار کودکان جهت پرورش خلاقیت آنهاست. چرا که طبیعت ضمن فراهم آوردن مؤلفه های مهم خلاقیت یعنی کنجکاوی، تخیل و بازی، در محیط بازی تصورات و تخیلات کودکان را شکل می دهد. علاوه بر حضور طبیعت در محیط بازی، عوامل دیگری نیز در پیشرفت خلاقیت کودکان مؤثرند که عبارتند از: دسترس پذیری و آزادی عمل، جذابیت و تنوع ناگهانی فضا، آسایش و ایمنی، سادگی و خوانایی، پیچیدگی و امکان کشف فضا، جزئیات بصری، انعطاف پذیری فضایی برای بازی های متفاوت و دیوارها و مبلمان متحرک، شکل و وسعت فضاها (جهت برقراری ارتباط بیشتر بین کودکان)، استفاده از آثار کودکان در طراحی فضای داخلی، حضور رنگ های با اشباع بالا و روشن، ایجاد فضای شاد و محرک و نور طبیعی. بنابراین به نظر می رسد که محیط بازی کودکان باید قابلیت تبدیل به محرک هایی جهت ایجاد انگیزش های خیال پردازانه و کنجکاوانه را داشته باشد و هرچه این اثرات تحریکی به صورت کنترل شده باشند، بهتر می توانند بر خلاقیت کودکان مؤثر باشند (شفیع پور یوردشاهی و کیانی، ۱۳۹۷).

۲- قصه و خلاقیت

بهره گیری از هنر قصه گویی خلاق می تواند یک ارتباط دو جانبه و متقابل بین قصه گو و شنونده باشد که قصه گو با بهره گیری از فنون قصه گویی و با تحریک قوه تخیل مخاطبان خویش و تأثیر متقابل، پیام خویش را به شکل جدیدتری به شنوندگان انتقال می دهد. هم چنین سهم کردن کودکان در فرآورده های تخیلات انسان که در طول تاریخ و در قالب قصه گویی تبلور یافته و به گوهرهای یگانه فرهنگی بدل شده است، در پرورش خلاقیت کودکان بسیار مؤثر است. یکی از علل اساسی این امر آن است که قصه ها محصول ذهنیت جمع هستند و آن ها به صورت شفاهی خلق و نقل می شوند و کودکان در هر بار شنیدن و باز گویی می توانند متناسب با نیازهای خودشان در آن ها تغییر به وجود آورند و آرمان ها، آرزوها و ایده های خود را در قالب قصه ها بیان کنند و امید به تغییر و تحول داشته باشند (رادبخش و همکاران، ۱۳۹۲).

داستان ها با ترسیم تصویر در ذهن شنونده باعث ایجاد تفکر دیداری برای رشد خلاقیت می شوند. با شنیدن قصه ذهن بصورت فعال در گیر می شود و کنجکاوی فرد را به انگیزه های برای یادگیری تبدیل می کند. کودکان در زمان قصه گویی دارای حواس جمع تر، دقت و آرامش خاص می باشند که در عادت دادن آنها به همواره خوب شنیدن بی تاثیر نیست. در واقع کودکان با شنیدن هر قصه این نکته را حس می کنند که بهتر است بیش از گفتن بشنوند و قبل از بیان تفکر کنند. قصه زمانی باعث افزایش خلاقیت می شود که کودک به جای اینکه منفعلانه به داستان گوش دهد فعالانه داستان خلق کند. قصه و داستان اگر به روش خلاق و مبتنی بر ایجاد، تخیل و تصویرسازی باشد باعث افزایش خلاقیت و انگیزش درونی می شود (شاهوار پور نجف آبادی و همکاران، ۱۴۰۱).

۳- نمایش خلاق و خلاقیت

طبق بررسی های انجام شده می توان گفت که روش های جذاب و مورد علاقه کودکان که موقعیت جدید و بداهه را برای کودکان پیش می آورند باعث افزایش خلاقیت کودکان می شوند. در این جا به اهمیت و تاثیر نمایش خلاق و رابطه آن با خلاقیت می رسیم به گونه ای که می توان گفت اثربخشی روش نمایش خلاق بر افزایش خلاقیت کودکان پیش دبستانی در طول زمان دارای پایداری و ماندگاری اثر است. نکته قابل توجه این که کودکانه که در جلسات نمایش خلاق به ویژه قصه خوانی، شرکت می کنند، با توجه به ویژگی های آموزشی که داستان دارد، که در آن معماهای گوناگونی مطرح می شود و کودکان باید برای رسیدن به هدف به جستجوی جواب های گوناگون و متنوع برای حل مسأله دست یابند، موفق به افزایش خلاقیت خود شدند (قشلاق و پویا منش، ۱۳۹۴).

۴- نقاشی و خلاقیت

نقاشی کودکان چیزی بی محتوا یا فاقد ارزش نیست، بلکه این گونه فعالیت ها دارای ارزش محتوایی بسیار بوده و از جنبه های گوناگون هنری، بالینی، آموزشی و پرورشی قابل بررسی است. به همه کودکان باید فرصت داد تا در مدت زمان کافی، با علاقه و تمایل شخصی و استفاده از وسایل و ابزار مناسب به نقاشی کردن بپردازند. آموزش نقاشی به روش آزاد، انتخاب موضوعی و تکمیلی در رشد سیالی، انعطاف پذیری تأثیری ندارد؛ اما آموزش نقاشی به روش آزاد، انتخاب موضوعی و تکمیلی در رشد بسط و ابتکار مؤثر است. روش های مورد استفاده در آموزش نقاشی یکی از عواملی هستند که با افزایش یا کاهش خلاقیت کودکان در ارتباط می باشد. ما نمی توانیم بطور مطلق بگوئیم که مثلاً روش آموزش آزاد بهترین روش برای همه افراد و برای همه گروه های سنی می باشد (فیروزآبادی و همکاران، ۱۳۸۹).

۵- شعر و خلاقیت

یکی از فعالیت های اساسی که کودکان با آن می توانند افکار و احساسات خود را بیان کنند، این است که شعر را به صورت نمادین انجام دهند. به ویژه اینکه ادبیات عامیانه و شفاهی ایران سرشار از بازی ها و ترانه ها و اشعار روایی به گویش ها و لهجه های مختلف فارسی، آذری، کردی، لری و غیره است. پس بازی وانمودی به صورت شعر راهی برای پرورش خلاقیت کودکان است (پارسا منش و صبحی قراملکی، ۱۳۹۲).

پیشینه پژوهش

نتایج پژوهش رادبخش و همکاران (۱۳۹۲)، نشان داد که استفاده از روش بازی و قصه گویی به طور معناداری باعث افزایش خلاقیت شده است، به طوریکه استفاده از روش های بازی و قصه گویی، با از بین بردن موانع خلاقیت، سکون فکری و کمک به حل مسائل با

روندی لذت بخش و سرگرم کننده موجب افزایش خلاقیت دانش آموزان می شود. به همین دلیل دانش آموزانی که در جلسات بازی و قصه گویی حضور می یابند در یافتن راه حل های اصیل و جدید برای مسائل موفق تر هستند.

قشلاق و پویا منش (۱۳۹۴) در پژوهشی با هدف تعیین اثربخشی نمایش خلاق بر خلاقیت کودکان پیش دبستانی، نمایش خلاق موجب افزایش خلاقیت نوآموزان شده است.

نتیجه پژوهش البرزی (۱۳۹۰)، مبنی بر بررسی تأثیر انگیزش بیرونی بر خلاقیت کودکان، اساسی ترین مشکل نظام آموزشی موجود را نشان می دهد. بدین معنا که کودکان در حال تحصیل فاقد باورهای انگیزشی لازم برای درونی سازی یادگیری هستند. توجه به انگیزش درونی دانش آموزان گامی اساسی در جهت حفظ خلاقیت آنهاست.

در نتایج مطالعه امیری و اسعدی (۱۳۸۶)، با هدف بررسی روند تحولی خلاقیت در کودکان، به نظر می رسد که خلاقیت در کودکان از روندی تحولی پیروی می کند. توضیحات تکمیلی مبنی بر این است که نظام آموزش و پرورش می تواند از ویژگی بسط، یعنی توجه به جزئیات (که با حضور کودکان در مدرسه افزایش می یابد) در کلاس های درس استفاده کند و به نحو مطلوبی آن را دست مایه آموزش قرار دهد و با بهره گیری از این ظرفیت به دنبال پیدا کردن شیوه هایی باشد که ضمن افزایش این توانمندی کودکان، از توان ابتکار و تولید ایده های جدید در آنها نکاهد.

فیروزآبادی و همکاران (۱۴۰۱)، در مقاله ای تأثیر روشهای آموزش نقاشی بر افزایش خلاقیت کودکان را بررسی کرده اند. در این پژوهش تأثیر آموزش نقاشی به روشهای آزاد، انتخاب موضوعی و تکمیلی بر افزایش خلاقیت کودکان بررسی شده است. نتایج حاصل نشان می دهد آموزش نقاشی از طریق انتخاب موضوعی در بالا بردن ابتکار، انعطاف پذیری و بسط موثر است اما بر سیالی بی تأثیر است و از طرفی دیگر آموزش نقاشی به روش تکمیلی منجر به افزایش خلاقیت نمی شود. در نهایت، یافته های حاصل از پژوهش حاضر بر اثر بخشی نقاشی به روش آزاد و انتخاب موضوعی بر افزایش خلاقیت کودکان پیش دبستانی صحت گذاشت.

شاهوار پورنجف آبادی و همکاران (۱۴۰۱)، در یک پژوهش کیفی و از نوع مروری تأثیر قصه گویی بر افزایش خلاقیت را بررسی کردند. طبق این مقاله استفاده از قصه گویی باعث افزایش خلاقیت می شود و استفاده از روش های قصه گویی با از بین بردن موانع خلاقیت، سکون فکری و کمک به حل مسئله به صورت لذت بخش و سرگرم کننده باعث افزایش خلاقیت کودکان می شود و به آن ها این امکان را می دهد که در یافتن راه حل های اصیل و جدید برای مسائل موفق تر باشند.

پارسامنش و صبحی قراملکی (۱۳۹۲)، در مقاله ای تأثیر بازی های وانمودی شعر بر پرورش خلاقیت کودکان را بررسی کرده اند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل نشان داد که آموزش بازی های وانمودی شعر بر افزایش خلاقیت کودکان دختر بی سرپرست تأثیر دارد و رفتار خلاق کودکان با تکنیک های گوناگون مانند تخیل، بازی وانمودی، و شعر پرورش می یابد.

شفیع پور یوردشاهی و همکاران (۱۳۹۷)، در مقاله ای، نقش طراحی فضای بازی در پرورش خلاقیت کودکان را بررسی نموده اند. هدف از این تحقیق، دست یابی به اصول طراحی فضاهای بازی برای کودکان دوره پیش دبستان با تأکید بر بهره گیری از قابلیت های محیطی مؤثر بر ذهن و رفتار کودکان و رویکرد ارتقاء خلاقیت آنان است. این مطالعه کوششی است در جهت به کارگیری اصول طراحی که می تواند بستری برای رشد فکری بهتر و پرورش خلاقیت در فضاهای بازی کودکان دوره پیش دبستان با ارتقاء انگیزه، قدرت تخیل و کنجکاوای فراهم آورد.

علاء الدینی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی به تأثیر بازی های ایفای نقش بر خلاقیت هیجانی و شناختی کودکان پرداخته اند. طبق این بررسی، این گونه بازی ها می توانند نمره های افراد را در دو مقیاس خلاقیت شناختی (سیالی و ابتکار) و دو مقیاس خلاقیت هیجانی (آمادگی و نوگرایی) افزایش دهند. بر اساس این تحقیق بازی ایفای نقش یک فعالیت مرجح برای ارتقای خلاقیت کودکان است.

فروزانفر، ۱۳۹۴، در مطالعه اثربخشی بازی های گروهی بر خلاقیت کودکان به این نتیجه دست یافت که بازی های گروهی بر افزایش خلاقیت و مولفه های آن (سیالی، انعطاف پذیری و بسط) موثر است.

نتیجه گیری

خلاقیت پتانسیل و توانایی است که در فکر، اندیشه، قلم، رفتار و عمل انسان جلوه پیدا می کند. خصیصه ای که در اولین سال های زندگی می توان به بهترین شکل آن را پرورش داد. روش های جذاب و مورد علاقه کودکان مثل نمایش خلاق، که موقعیت جدید و بداهه را برای کودکان پیش می آورد باعث افزایش خلاقیت کودکان می شوند. به کمک بازی و قصه گوئی می توان میزان خلاقیت کودکان را به میزان قابل توجهی افزایش داد. آموزش بازی در افزایش مؤلفه بسط خلاقیت در کودکان مؤثر است. قصه گوئی خلاق اگر به صورت اصولی مورد استفاده قرار گیرد می تواند منجر به افزایش خلاقیت و توانایی حل مساله در کودکان شود. بازی و قصه گوئی موانع خلاقیت و سکون فکری و روانشناختی را از پیش پای افراد بر می دارد و حل مسائل را با روندی لذت بخش و سرگرم کننده به پیش می برد. بازی وانمودی بر خلاقیت داستان سرایی کودکان پیش دبستانی تأثیر مثبت دارد. همچنین داستان سرایی به طور نمادین، توانایی حل مساله و خلاقیت در کودکان را افزایش می دهد.

روش های مورد استفاده در آموزش نقاشی یکی از عواملی هستند که با افزایش یا کاهش خلاقیت کودکان در ارتباط می باشد. برای تاثیر بیشتر بر خلاقیت کودکان، آموزش نقاشی به روش های آزاد، انتخاب موضوعی و تکمیلی باید به صورت تدریجی باشد و مربی از روش هایی استفاده کند که آزادی بیشتری به کودک بدهد تا کودک بتواند توانایی های خود را بروز دهد. اهمیت بازی در پیشرفت شناختی کودکان بارها تصدیق شده است، در واقع تمایل کودکان به بازی یا بازیگوشی با مهارت های تفکر خلاق مرتبط است. خلاقیت کودکان در تجسس و انتخاب وسایل بازی آشکار می گردد. بازی های وانمودی، فرایندهای یادگیری هم چون: مشاهده، تجربه آموزی، حل مساله و خلاقیت را در کودکان تقویت و رشد می دهد. از آنجا که کودکان در سنین کودکی بیشتر زمان خود را به بازی کردن اختصاص می دهند، باید محیط های بازی خاصی جهت پرورش خلاقیت آنها طراحی شود. طبیعت ضمن فراهم آوردن مؤلفه های مهم خلاقیت یعنی کنجکاوی، تخیل و بازی، در محیط بازی تصورات و تخیلات کودکان را شکل می دهد.

علاوه بر حضور طبیعت در محیط بازی، عوامل دیگری مثل: دسترس پذیری و آزادی عمل، جذابیت و تنوع ناگهانی فضا، آسایش و ایمنی، سادگی و خوانایی، پیچیدگی و امکان کشف فضا، جزئیات بصری، انعطاف پذیری فضایی برای بازی های متفاوت و دیوارها و مبلمان متحرک، شکل و وسعت فضاها (جهت برقراری ارتباط بیشتر بین کودکان)، استفاده از آثار کودکان در طراحی فضای داخلی، حضور رنگ های با اشباع بالا و روشن، ایجاد فضای شاد و محرک و نور طبیعی در پیشرفت خلاقیت کودکان مؤثرند.

منابع و مراجع

- ۱- شاهوار پور نجف آبادی، دانیال، رحمانی، ابوالفضل (۱۴۰۱). بررسی تاثیر قصه گوئی بر افزایش خلاقیت کودکان، چهارمین همایش ملی تحقیقات میان رشته ایدر علوم مهندسی و مدیریت
- ۲- جمالی فیروزآبادی، محمود، سپهریان حیدرزاده، منوچهر، جلالی کشاورز، مریم (۱۳۸۹). تاثیر روش های آموزش نقاشی بر خلاقیت کودکان، نشریه تحقیقات روانشناختی، شماره ۷، صفحات ۱۰۴-۱۰۱
- ۳- شفیعی پور یوردشاهی، پریا، کیانی، مصطفی، طباطبائیان، مریم (۱۳۹۷). نقش طراحی فضای بازی در پرورش خلاقیت کودکان، نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۲۳، صفحات ۶۳-۵۳
- ۴- فروزانفر، فریبا (۱۳۹۴). اثربخشی بازی های گروهی بر خلاقیت کودکان، کنفرانس ملی آینده پژوهی علوم انسانی و توسعه
- ۵- علاء الدینی، زهرا، کلانتری، مهرداد، کجیاف، محمدباقر، مولوی، حسین (۱۳۹۳). تاثیر بازی های ایفای نقش بر خلاقیت هیجانی و شناختی کودکان، نشریه روانشناسی تحولی (روانشناسان ایرانی)، شماره ۴۵، صفحات ۲۵-۱۵
- ۶- رادبخش، ناهید، محمدی، فریاد، محمدعلی، کیان ارثی، فرحناز (۱۳۹۱). اثربخشی بازی و قصه گوئی بر افزایش خلاقیت کودکان، نشریه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، شماره ۴، صفحات ۱۹۵-۱۷۷

- ۷- عبدی قشلاق، فتانه، پویامنش، جعفر (۱۳۹۳). بررسی اثربخشی نمایش خلاق بر خلاقیت کودکان پیش دبستانی، **نشریه علوم رفتاری**، شماره ۲۲، صفحات ۱۰۵-۱۲۱
- ۸- البرزی، محبوبه (۱۳۹۰). تأثیر انگیزش بیرونی بر خلاقیت کودکان، **نشریه تازه های علوم شناختی**، شماره ۲ (مسلسل ۵۰)، صفحات ۵۷-۶۶
- ۹- امیری، شعله، اسعدی، سمانه (۱۳۸۶). روند تحولی خلاقیت در کودکان، **نشریه تازه های علوم شناختی**، شماره ۴ (مسلسل ۳۶)، صفحات ۲۶-۳۲
- ۱۰- درمیانی بزرگ، شراره السادات، سجاد، ریحانه السادات (۱۳۹۴). فضای معماری، با رویکرد به افزایش خلاقیت کودکان، پنجمین کنفرانس بین المللی توسعه پایدار و عمران شهری، موسسه آموزش عالی دانش پژوهان اصفهان
- ۱۱- جعفری، اصغر، کشتکار، الهه، جعفری، علیرضا (۱۳۹۳). تأثیر آموزش بازی در افزایش خلاقیت کودکان پیش دبستانی در مهد کودک، **نشریه علوم رفتاری**، شماره ۱۹، صفحات ۵۵-۶۸
- ۱۲- پارسامنش، فریبا، صبحی قراملکی، ناصر (۱۳۹۲). تأثیر بازی های وانمودی شعر بر پرورش خلاقیت کودکان، **نشریه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی**، شماره ۴، صفحات ۱۴۱-۱۵۷